

הרב יצחק דביר

כשרות קוקה קולה בעולם

הקדמה

שאלת כשרותו של משקה הקוקה קולה מסעירה את עולם הכשרות שנים רבות. יש אומרים שהוא אינו זקוק להכשר, וכנגדם יש הטוענים בתוקף שבקוקה קולה ללא הכשר ישנם רכיבים שאינם כשרים. בשורות הבאות ננסה להכריע בשאלה זו, ולשתף אתכם כיצד הגענו להכרעה. ראוי לציין שהדברים להלן הובאו לפני **הרב מוטי הסופר** - ראש מחלקת חומרי גלם במערכת הכשרות של **הרב לנדא**, והוא אישר את נכונותם.

א. מקורות המידע

כשאנו פוגשים במידע סותר, אנו מנסים להגיע למקורות המידע, ולברר מי מהם הוא האמין. הקושי לקבל מידע אמין בנושא זה נובע מהסודיות שעליה שומרים בחברת קוקה קולה. מעטים בעולם יודעים את הנוסחה המלאה לתמצית המשקה. החברה עצמה מחולקת למספר מפעלים, ובכל אחד מהם מייצרים רק רכיב אחד משלל רכיבי המשקה, וכך עובדי המפעל אינם מכירים את הרכיבים האחרים. למפעל המרכזי מגיעים הרכיבים משלל המפעלים כשהם מזוהים על ידי קוד בלבד, ושם מונחים עובדי המפעל ליצור את התמצית המלאה על ידי עירוב של כמות x מחומר בעל קוד y , בלא שהם יודעים מה הם מערבים. כך עובדי המפעל אינם מכירים את כלל הרכיבים, ואפילו המשגיחים במפעל עצמו אינם מכירים את כשרותם של כלל הרכיבים, אלא רק את הכשרות במפעל עצמו.

אז מי יודע מהי הנוסחה המלאה? יחידים בצמרת החברה, וכדי להיפתח לשוק הכשר החליטה חברת קוקה קולה לחשוף את שלל הרכיבים בפני שני נותני ההכשר היחידים המפקחים על מפעלי קוקה קולה ברחבי העולם: ה-OU ומערכת הכשרות של הרב לנדא. ניתן אומנם למצוא קוקה קולה עם הכשרים נוספים, אך אלו מעידים על פיקוח במפעלי הקצה של קוקה קולה, שבהם מוהלים את התמציות במים ובסוכר, מוסיפים פחמן דו חמצני (גזים) וממלאים בבקבוקים, אך אין להם גישה למפעלים שבהם מייצרים את התמציות.

בעלי המפעל, החשופים לנוסחה המלאה, ככל הנראה לא יספקו לנו את המידע הדרוש בעניין הכשרות, אך בשיחה עם נותני הכשרות ניסינו לדלות את המידע הכולל בשאלה זו: האם משקה קוקה קולה חייב בהכשר?

ב. חומרי הגלם

רבים סבורים שקוקה קולה כשר בכל העולם, משום שאם המתכון מוקפד כל כך, מן הסתם רכיבי המשקה אחידים בכל הבקבוקים, ואם מערכות הכשרות נותנות הכשר על חלק מהבקבוקים, מסתבר שגם שאר הבקבוקים כשרים. בשיחה עם נותני הכשרות מתברר שהנחה זו איננה נכונה. במפעלי הייצור של קוקה קולה ישנה מחלקה כשרה שפועלת רק כשיש צורך בתמצית כשרה (כל שישה שבועות בערך), ובשאר הזמן היא מושבתת ונעולה. **המחלקה מייצרת רק לפי הצורך במפעלים הכשרים, ולכן התמציות המיוצרות בה אינן מגיעות כלל למפעלים שאינם תחת השגחת כשרות!** חומרי הגלם במחלקה זו אינם זהים לחומרי הגלם בשאר קווי הייצור. יותר מכך - גם במחלקה זו ישנה דינמיות, ובכל פעם שמפקחי הכשרות מפעילים אותה, הם מקבלים הוראות שונות ביחס לחומרים המאושרים בייצור זה. אך איך זה ייתכן? והלא הטעם של קוקה קולה אינו שונה ברחבי העולם? התשובה היא שחומרי הגלם עצמם אכן אינם משתנים, אך מקורות חומרי הגלם משתנים בהחלט. להלן ניתן לכך שתי דוגמאות מעשיות.

1. מקור הפקת חומר הגלם

חומרי גלם רבים מופקים ממקורות שונים: מן החי, מן הצומח וכדומה. הידוע שבהם הוא הגליצרין, חומר ממתיק ומסמיך שמעורב במוצרים רבים ובין היתר בתמציות הטעם של הקוקה קולה (בעבר גם גליצרין משומן בעלי חיים היה מופק באמצעים כימיים, בעירוב עם סודה קאוסטית, ויש מן הפוסקים שביקשו להתירו, אך כיום חלקו מופק באמצעות אידוי שאינו פוגם אותו מאכילה והוא נחשב טרף). לצורך הייצור הכשר משתמשים בתמציות שבהן גליצרין כשר מן הצומח. לעומת זאת בשאר הייצור חברת קוקה קולה סירבה להתחייב להימנע משימוש בגליצרין מן החי (אף שבכך הם מפסידים את נתח השוק הצמחוני והטבעוני, שגדול פי כמה מהשוק הכשר...). **הגליצרין הוא רק דוגמה אחת לחומרי טעם וצבע שעוברים שינויים בקוקה קולה ודורשים מעקב ופיקוח מתמיד! מפעלי הייצור - חומרי גלם רבים המשמשים לתמצית הקוקה קולה נרכשים ממפעלי ייצור חיצוניים. במעקב של פיקוח הכשרות על מקורות הייצור מתגלה שלעיתים קווי הייצור משמשים לסירוגין גם לייצור חומר שאינו כשר, או מחוממים במערכת קיטור שמשותפת לחומרים שאינם כשרים. במקרים אלו חומר הגלם נחשב לחומר שאינו כשר מבחינה הלכתית, אף אם כל רכיבו 'כשרים'. לדוגמה: אחד מהמרכיבים הדומיננטיים במשקה קוקה קולה הוא הקרמל, המופקד על צבעו השחור וטעמו המתוק של המשקה. בצרפת ישנו מפעל גדול שבו מייצרים קרמל חלבי שאינו כשר. מובן שבקוקה קולה לא משתמשים בקרמל חלבי (מחמת האלרגנים), אך גם קרמל פרווה שמיוצר באותן המכונות אינו כשר לפי ההלכה. במפעלים נוספים שמהם רוכשים בקוקה קולה ישנו ייצור של קרמל מדגנים (שעלול להיות אסור באיסור 'חדש'). **הקרמל הוא רק דוגמה לאחד מחומרי הגלם שמקור הייצור שלהם משתנה ומחייב מעקב כשרות!****

ככל חברה מסחרית גם חברת קוקה קולה מקפידה להתייעל ולרכוש במחירים נמוכים. משום כך מפעלי הייצור שמהם רוכשים את חומרי הגלם אינם קבועים ותלויים במשתנים רבים: החלטות של ממשלות על סבסוד או מיסוי, אקלים ומזג אוויר במדינות שונות, מחירים של חברות, שינוע סחורות, מגפות ועוד. **לצורך הייצור הכשר ישנו מעקב אחר מקורות הייצור, ולעיתים מתבצעת הכשרה במפעלים מסוימים כדי לייצר את חומר הגלם הכשר!**

לסיכום: הבאנו כאן כמה דוגמאות הממחישות מדוע ישנו צורך בהשגחת כשרות מתמדת על קוקה קולה כעל כל מוצר כשר אחר, ואין אפשרות לקבוע את כשרותו של משקה הקוקה קולה לפי בדיקה חד-פעמית של רכיביו, אלא נדרש מעקב מתמיד אחר מקורות הייצור.

ב. שאלות נפוצות

1) איך אפשר להאמין לנותני הכשרות, והרי הם נוגעים בדבר? 'עד אחד נאמן באיסורין בין יש לו הנייה בעדותו בין אין לו הנייה בעדותו...' (רמב"ם הל' שחיטה פ"י הי"ד) - התורה לא חששה שיהודי ירא שמיים ישקר ויאמר על אסור מותר ולהיפך, גם אם יש לו הנאה ממונית בכך. במקרה שלנו הדין הוכיח את עצמו. במערכת הכשרות של הרב לנדא למשל מעידים שספרייט של חברת קוקה קולה כשר בכל העולם ללא הכשר, אף שגם על הספרייט הם נותנים הכשר, ומכאן אנו למדים שהם אינם חוששים להתיר גם מוצרים שאינם תחת השגחתם כאשר הדבר נכון.

2) חומרי הגלם שאינם כשרים בטלים ברוב? ה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' קלד סעי' יג) פוסק שדין ביטול ברוב ובשישים שייך רק באיסור שהתערב במקרה במאכל אחר, אך חומרי גלם אסורים שהם חלק ממתכון המאכל - אינם בטלים. לפי פסק זה כל חומר גלם שמעורב בקוקה קולה כחלק ממתכון התמצית אינו בטל. יש אומנם כאלו שאינם פוסקים כ'שלחן ערוך' בזה, אך כפי שהסברנו, הבעיות בקוקה קולה שאינן כשר משתנות כל העת, והחשש קיים גם בחומרי הגלם הדומיננטיים והמרכזיים בקוקה קולה שאינם בטלים, ולכן אין דרך להכריע אם חומר הגלם בטל או לא, בלא להכיר את המתכון בזמן הנתון. הדיון כלפי ביטולו של חומר גלם מסוים (לדוגמה: יש שדנו בשאלת ביטול הגליצרין) מעניין ומחכים, אך הוא אינו יכול להכריע את כשרותו של המוצר.

3) הרי קהילות גדולות ורבנים שותים ללא הכשר?! חכמים לימדו אותנו ש'אין למדין הלכה מפי מעשה - עד שיאמרו לו הלכה למעשה' (ב"ב קל ע"ב), זאת משום שאיננו יודעים מהם פרטי המקרה שראינו, ואיננו יודעים מהו המידע המעשי שהיה מונח לפני הפוסק בעת שנהג כך. כאמור לצערנו מופץ מידע מוטעה רב בנושא זה, ולכן אין לנו לסמוך אלא על מה שביררנו בפועל. גם אם מישהו טוען שנכח פעם במפעלי הייצור ונחשף לרשימת הרכיבים (מה שיהיה מפתיע מאוד), אין לכך כל משמעות כל עוד הוא לא מלווה כל העת את הייצור ועוקב אחר מקורות

חומרי הגלם. לפי הכללים ההלכתיים שבידינו, כאשר מול עינינו עומד עד ומעיד שמשקה קוקה קולה זקוק להכשר - אין לנו כל היתר הלכתי להתעלם ממנו ולנהוג על פי שמועות שונות.

